

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/armia-krajowa/84740,Akcja-Koppe-Jak-niemiecki-zbrodniarz-unikaln-kary.html>

Ze zbiorów AAN

ARTYKUŁ

Akcja „Koppe”. Jak niemiecki zbrodniarz uniknął kary

OKRES HISTORYCZNY

(1939-1945) II wojna światowa

Autor: MARCIN KAPUSTA 09.07.2021

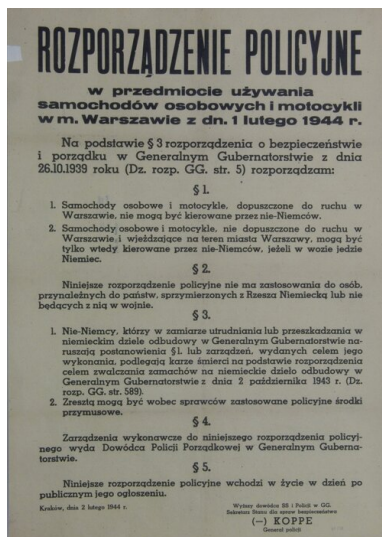
11 lipca 1944 r. harcerze z batalionu „Parasol” podjęli w Krakowie próbę likwidacji szefa SS i policji w Generalnym Gubernatorstwie.

Był letni poranek, 11 lipca 1944 r. Zbliżała się godz. 9.20. Na krakowskich ulicach panował raczej niewielki ruch. Przed budynkiem przy ul. Powiśle 3 stał chevrolet ze skrzynią ładunkową przykrytą plandeką. W szoferce młody mężczyzna. Za rogiem stała zaparkowana ciężarówka. W pobliskiej restauracji siedzieli klienci. Dwudziestokilkuletni mężczyzna intensywnie wpatrywał się w człowieka w podobnym wieku, stojącego na placu Kossaka.

Nagle mężczyzna ten gwałtownym ruchem rozłożył poły płaszcz i wyciągnął pistolet maszynowy sten. Widząc to, chłopak w restauracji szybko sięgnął po leżące obok pudło na skrzypce, wy dobył automat i wprawnym ruchem założył magazynek.

„Zeus” wybiegł na ulicę. Ciężarówka stojąca koło restauracji ruszyła w stronę Powiśla. Kilku kręcących się lub stojących pozornie bez celu chłopaków nagle spod ubrań wyciągnęło broń...

Tak rozpoczęła się ostatnia akcja elitarnego oddziału Kedywu (Kierownictwa Dywersji) Komendy Głównej AK – harcerskiego batalionu „Parasol”.

Pod okupacją Niemców Polakom ze strony Niemców śmierć groziła za wszystko. Także za prowadzenie samochodów. Afisz z rozporządzeniem policyjnym

Wilhelm Koppe był Wyższym Dowódcą SS i Policji w GG, jednym z głównych organizatorów terroru wobec obywateli II RP. Za popełnione zbrodnie władze Polskiego Państwa Podziemnego skazały go na śmierć. Wyrok początkowo mieli wykonać żołnierze Kedywu Okręgu Krakowskiego AK.

Zlikwidować Koppego

Cel akcji – Wilhelm Koppe był Wyższym Dowódcą SS i Policji (*Höherer SS und Polizeiführer*) w GG, jednym z głównych organizatorów terroru wobec polskiej ludności. Za popełnione zbrodnie władze Polskiego Państwa Podziemnego skazały go na śmierć. Wyrok początkowo mieli wykonać żołnierze Kedywu Okręgu Krakowskiego AK. Planowano, że niemieckiego zbrodniarza dopadnie cichociemny Ryszard Nuszkiewicz „Powolny”, oddając strzał z wieżyczki kamienicy na rogu ul. Bernardyńskiej. Jednakże ze względu na zagrożenie odwetem na ludności cywilnej zrezygnowano z tego planu.

W ramach przygotowań do akcji od zimy 1944 r. prowadzono rozpoznanie planu dnia Koppego i jego zwyczajów. Działaniami, w których uczestniczyła grupa dziewcząt z krakowskiej AK kierował Józef Baster „Rak”. Ponieważ w marcu 1944 r. został aresztowany komendant Okręgu Krakowskiego AK, sprawa się skomplikowała. Ostatecznie realizację zadania powierzono oddziałowi z Warszawy – „Parasolowi”, dowodzonemu przez Adama Borysa „Pługa”. Zdecydowano, że wyrok zostanie wykonany w czasie przejazdu Koppego z Wawelu do budynku Akademii Górniczej, gdzie mieściła się siedziba tzw. rządu GG. Po akcji – jej dowódcą został Stanisław Leopold „Rafał” – akowcy mieli się wycofać samochodami na północ, w kierunku Wolbromia i dalej Warszawy.

Dokumenty planistyczne „Parasola” zgromadzone przed Akcją Koppe: plan Krakowa. Ze zbiorów Archiwum Akt Nowych (dokumenty Batalionu AK „Parasol”)

Miejsce akcji „Koppe”

Ostatecznie zadanie powierzono oddziałowi z Warszawy – „Parasolowi”, dowodzonemu przez Adama Borysa „Pługa”. Wyrok miał być wykonany w czasie przejazdu Koppego z Wawelu do budynku Akademii Górniczej, gdzie mieściła się siedziba tzw. rządu GG.

Do trzech razy sztuka

Na miejsce akcji wybrano róg ul. Powiśle i pl. Kossaka. Pierwszą próbę podjęto 5 lipca. Niestety, w tym dniu Koppe wybrał inną trasę. Kolejna próba, dwa dni później, również się nie powiodła. Nowy termin wyznaczono na 11 lipca. O godz. 8.50 wszyscy byli na stanowiskach. Łączniczki obstawiły posterunki. Sygnał o wyjeździe celu dał „Rayski”, następnie „Ina” zasygnalizowała, że cel jedzie ul. Podzamcze. Dalsze sygnały dały „Ada”, „Dzidzia”, „Kama” i „Dewajtis”. Wszystko szło zgodnie z planem, ale chwilę później nastąpiły komplikacje. Ostrzał samochodu miała rozpocząć II grupa uderzeniowa, której dalszym, a zarazem pierwszoplanowym zadaniem była eliminacja wozu z obstawą. Strzały powinny być sygnałem dla „Otwockiego”, który ciężarówką miał zatarasować drogę Koppemu. Jednakże tego dnia Koppe jechał bez obstawy, w samochodzie był z nim tylko Hauptmann Felix Hoheisel. Zdezorientowało to II grupę.

Kraków, Powiśle, około 1943 r.

Miejsce, gdzie stała łączniczka

„Kama”. Fot. Muzeum Krakowa

Strzały na pl. Kossaka

„Otwocki”, nie usłyszawszy strzałów, nie miał świadomości, że cel jest już tak blisko. Ruszył zbyt wolno i niemiecki wóz zdołał wyminąć ciężarówkę, próbującą zablokować mu drogę. Ostrzeliwanie wozu Koppego rozpoczął „Rafał”. Strzelali także inni.

Chevrolet ruszył za przyspieszającym niemieckim samochodem. Siedzący w wozie „Parasolarze” strzelali. Jednakże nie udało się dogonić mercedesa ciężarówką. Raniono oficera jadącego z Koppem, który zmarł trzy dni później. On sam prawdopodobnie nie został nawet ranny. Być może raniono lub zabito jeszcze jednego Niemca.

Adam Borys. Zdjęcie ze strony internetowej Archiwum Akt Nowych

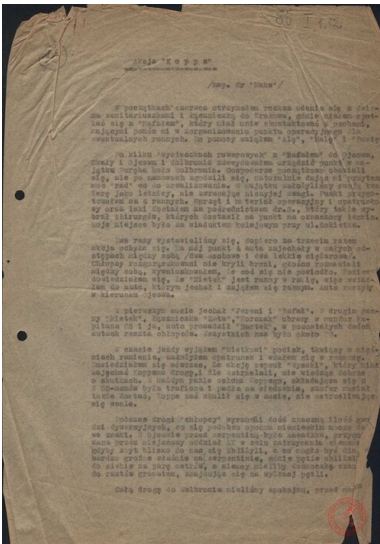
Po cywilnemu, i w cywilu, Koppe niezmiennie pozostawał zbrodniarzem. Zdjęcie najprawdopodobniej z lat po 1945 r., gdy był poszukiwany w celu ukarania przez służby sowieckiej, pojałtańskiej tzw. Rzeczypospolitej Polskiej. Fot. z zasobu IPN

Ostrzał samochodu miała rozpocząć II grupa uderzeniowa, której dalszym, a zarazem pierwszoplanowym zadaniem była eliminacja wozu z obstawą. Strzały powinny być sygnałem dla „Otwockiego”, który ciężarówką miał zatarasować drogę Koppemu.

Tragiczny odwrót

Uczestnicy rozlokowali się w samochodach i ruszyli ulicą Retoryka i dalej w stronę ul. Łokietka. Po wyjeździe z Krakowa kolumna kierowała się do Ojcowa, Skały i Wolbromia. Za wsią Kąty napotkali samochód z niemieckimi żandarmami. Doszło do strzelaniny. Ranny został „Dietrich”.

Samochody „Parasola” ruszyły w stronę miejscowości Udórz, zatrzymując się na krótki postój. W tamtym rejonie doszło do kolejnego starcia. W czasie odskoku zginął „Ali”. Ranny „Orlik” prawdopodobnie popełnił samobójstwo. Niemcy zabrali ze sobą „Storcha”, „Warskiego” i łączniczkę „Zetę”. Wszyscy trafili do więzienia Montelupich, gdzie zostali zamordowani.

Relacja o akcji (próby) wykonaniu wyroku na Wilhelmie Koppe. Ze zbiorów Archiwum Akt Nowych (spuścizna Kwatermistrza Batalionu AK „Parasol” Wiesława Raciborskiego ps. Robert)

Dokumenty „Parasola” dotyczące Akcji Koppe: Rachunki inne notatki „Rafała”, „Orlika”, „Zety” (...). Ze zbiorów Archiwum Akt Nowych (dokumenty Batalionu AK „Parasol”)

Pamięć

Akcja nie powiodła się, zbrodniarz umknął sprawiedliwości. Zmarł w 1975 r. w RFN. Pojawia się pytanie, czy zadanie można było lepiej przeprowadzić? Uniknąć strat w czasie odwrotu? Nie ma jasnych odpowiedzi. Jedno jest oczywiste – bohaterstwo harcerki i harcerzy. Nie byli zawodowymi żołnierzami, ale z młodzieńczą wiarą realizowali służbę Polsce.

Historia harcerskich batalionów „Parasol” i „Zośka” stanowi dziś dziedzictwo polskich wojsk specjalnych. Tradycje „Parasola” kontynuuje Zespół Bojowy C Jednostki Wojskowej Komandosów z Lublińca. Komandosi od lat przyjeżdżają do Krakowa, by w czasie lipcowych uroczystości, wraz z kombatantami, harcerkami i harcerzami, uczcić pamięć tych, którzy odeszli na wieczną wartę. Na ul. Powiśle nie rozbrzmiewają już strzały, lecz Apel Pamięci.

O d n a c z e n i a

nażnne w okresie 1 sierpnia 1943 r. do 1 sierpnia 1944 r.

1. Akcja Wrzesnia 7.X.1943

por.	Jeremi	Jerzy Szorowski	ppor. o. w.
s.p.ppor.	Lot	Stromiech Piastrasiewicz	K. W.
ppor.	Diatrich		K. W.

2. Akcja Kozłoburg 21.VI.1943

por.	Koped	Jastrzebski Stanislaw	K. W.
------	-------	-----------------------	-------

3. Akcja Węfrala 1.X.1943

s.p.ppor.	Bran	Karol Karoliers	K. W.
s.p.ppor.	Zielina	Dąbrowski Dymitr	K. W.
s.p.ppor.	Kalina	Dolinak Ryszard	K. W.

4. Akcja Lechazar 5.V.1943

s.p.ppor.	Szak		K. W.
s.p.ppor.	Sam		K. W.
ppor.	Janina	Domin Karwiska Halina	K. W.
ppor.	Ciak	Kawalek Tadeusz	K. W.

5. Akcja Marzal

s.p.ppor.	Lasek	Jerzy Karoliers	K. W.
-----------	-------	-----------------	-------

6. Akcja Brama 13.III.1943

s.p.ppor.	Orwan	Karol Karoliers	K. W.
s.p.ppor.	Oylikon	Dąbrowski Dymitr	K. W.
s.p.ppor.	Demiel	Dolinak Ryszard	K. W.
s.p.ppor.	Zastoc		K. W.
s.p.ppor.	Politaka	Sarnowski Jerzy	K. W.

7. Akcja Wąsowice 1.VI.1944

s.p.ppor.	Lot	Piastrasiewicz Bronislaw	ppor. V. W.
s.p.ppor.	Ujmo	Dzipliew	K. W.

8. Akcja ...

s.p.ppor.	Sanf	Sol Karoliers	K. W.
s.p.ppor.	Cioly	Semper Wiktor	K. W.
s.p.ppor.	Bromo	Wielki Bronislaw	K. W.
s.p.ppor.	Obryna	Wielki Henryk	K. W.
s.p.ppor.	Kruszka	Wielki Bronislaw	K. W.
s.p.ppor.	MIS	Wielki Bronislaw	K. W.
s.p.ppor.	Mona	Wielki Bronislaw	K. W.
s.p.ppor.	Dewajtis	Wielki Bronislaw	K. W.
s.p.ppor.	Kana	Strykowski-Cholewa Maria	K. W.
por.	Wajak	Kozicki Aleksander	ppor. o. w.
s.p.ppor.	Pa	Wielki Bronislaw	K. W.
kap.	Waka	Wielki Bronislaw	K. W.

9. Akcja ...

s.p.ppor.	Grayna	Wielki Bronislaw	K. W.
-----------	--------	------------------	-------

10. Akcja kolejana Pioscina - Skonia 4.I.1944

por.	Jeremi	Sorowski Jerzy	K. W.
------	--------	----------------	-------

11. Akcja ...

por.	Wozniak	Jastrzebski Stanislaw	K. W.
ppor.	Wozniak	Dąbrowski Dymitr	K. W.
s.p.ppor.	Wozniak	Sarnowski Jerzy	K. W.
ppor.	Wozniak	Jastrzebski Stanislaw	K. W.

12. Akcja ...

s.p.ppor.	Wozniak	Wielki Bronislaw	K. W.
-----------	---------	------------------	-------

13. Akcja ...

s.p.ppor.	Wozniak	Wielki Bronislaw	K. W.
-----------	---------	------------------	-------

14. Akcja ...

s.p.ppor.	Wozniak	Wielki Bronislaw	K. W.
-----------	---------	------------------	-------

15. Akcja ...

por.	Robert	Wielki Bronislaw	K. W.
------	--------	------------------	-------

Historyczny dokument z zestawieniem żołnierzy Wojska Polskiego harcERSKIEGO Batalionu AK „Parasol” odznaczonych od 1 sierpnia 1943 r. do 1 sierpnia 1944 r., a wśród nich... (s. 1 dokumentu). Ze zbiorów Archiwum Akt Nowych (spuścizna Kwatermistrza Batalionu AK „Parasol” Wiesława Raciborskiego ps. Robert)

- 2 -

11. Wzrost na ...

s.p.ppor.	Wozniak	Wielki Bronislaw	K. W.
s.p.ppor.	Wozniak	Wielki Bronislaw	K. W.

12. Wzrost na ...

s.p.ppor.	Wozniak	Wielki Bronislaw	K. W.
s.p.ppor.	Wozniak	Wielki Bronislaw	K. W.

13. Wzrost na ...

s.p.ppor.	Wozniak	Wielki Bronislaw	K. W.
s.p.ppor.	Wozniak	Wielki Bronislaw	K. W.
s.p.ppor.	Wozniak	Wielki Bronislaw	K. W.
s.p.ppor.	Wozniak	Wielki Bronislaw	K. W.
s.p.ppor.	Wozniak	Wielki Bronislaw	K. W.
s.p.ppor.	Wozniak	Wielki Bronislaw	K. W.
s.p.ppor.	Wozniak	Wielki Bronislaw	K. W.
s.p.ppor.	Wozniak	Wielki Bronislaw	K. W.
s.p.ppor.	Wozniak	Wielki Bronislaw	K. W.
s.p.ppor.	Wozniak	Wielki Bronislaw	K. W.
s.p.ppor.	Wozniak	Wielki Bronislaw	K. W.

14. Wzrost na ...

s.p.ppor.	Wozniak	Wielki Bronislaw	K. W.
s.p.ppor.	Wozniak	Wielki Bronislaw	K. W.
s.p.ppor.	Wozniak	Wielki Bronislaw	K. W.
s.p.ppor.	Wozniak	Wielki Bronislaw	K. W.
s.p.ppor.	Wozniak	Wielki Bronislaw	K. W.
s.p.ppor.	Wozniak	Wielki Bronislaw	K. W.
s.p.ppor.	Wozniak	Wielki Bronislaw	K. W.
s.p.ppor.	Wozniak	Wielki Bronislaw	K. W.
s.p.ppor.	Wozniak	Wielki Bronislaw	K. W.
s.p.ppor.	Wozniak	Wielki Bronislaw	K. W.
s.p.ppor.	Wozniak	Wielki Bronislaw	K. W.
s.p.ppor.	Wozniak	Wielki Bronislaw	K. W.

15. Wzrost na ...

por.	Robert	Wielki Bronislaw	K. W.
------	--------	------------------	-------

...odznaczeni Krzyżami

**Walecznych za Akcję Koppe, w
momencie sporządzania
zestawienia w większości już nie
żyjący (s. 2 dokumentu). Ze
zbiorów Archiwum Akt Nowych
(spuścizna Kwatermistrza
Batalionu AK „Parasol” Wiesława
Raciborskiego ps. Robert)**

COFNIJ SIĘ